

LIBRIS

We know
books

© Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, Sector 6,
cod poștal 031310, România

Difuzare / distribuție carte: 021 348 14 74
0733 131 145, 0728 084 802
difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: 021 348 14 74
0728 084 802, 0733 131 145
contact@edituraeikon.ro
www.librariaeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de
Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ARDELEAN, IOAN

Trup, vibrație și coordonare, voință și concentrare
/ $T = 2x(V+C)$ / Ioan Ardelean. - București : Eikon, 2024
ISBN 978-606-49-1248-0
792

Corectură: Eugenia Pop

Sursă ilustrație copertă: Layers | Pixabay

Foto credit: Traian Moldovan

Pe copertă: Studenții anului II, Actorie: Zubati Polina, Vintilă
Ariana, Burdușa Stefania, Bucătaru Constantin și Rădoi Mihai

DTP: Mihăiță Stroe

Editor: Valentin Ajder

Ioan Ardelean

Trup, Vibrație și Coordonare, Voință și Concentrare / $T = 2x(V+C)$

E I K O N

București, 2024

Cuprins

Mulțumiri.....	9
1. Introducere.....	11
2. Cariera didactică, de ce?.....	14
3. Actorul și personajul.....	24
4. Actorul sportiv.....	29
5. Construirea prezentului permanent (CPP).....	33
6. Metoda Suzuki și principiile ei.....	37
6.1 Bătutul Shakuhaki.....	40
6.1.1 Bătutul.....	40
6.1.2 Tranziția.....	42
6.1.3 Shakuhaki propriu-zis.....	42
6.2 Bătutul varianta 1.....	43
6.3 Arta de a sta nemișcat și cele patru exerciții de bază.....	44
6.3.1 Exercițiul de bază numărul unu.....	44
6.3.2 Exercițiul de bază numărul doi.....	45
6.3.3 Exercițiul de bază numărul trei.....	47
6.3.4 Exercițiul de bază numărul patru.....	48
6.4 Relația dintre voce și posturile verticale și orizontale.....	49
6.5 Diferite feluri de a umbla pe scenă.....	53
6.5.1 Bătutul.....	53
6.5.2 Degete de porumbel.....	54

6.5.3 Mersul pe partea exterioară a labei piciorului	54
6.5.4 Mersul pe partea interioară a labei piciorului	55
6.5.5 Mersul pe vârfuri	55
6.5.6 Alunecarea pe-o parte	56
6.5.7 Înaintarea pe-o parte cu picioarele încrucișate.....	56
6.5.8 Bătutul pe o parte	57
6.5.9 Mersul alunecând	58
6.5.10 Mersul de rață	58
6.5.11 Plutirea sau Slow-motion Tenteketen.....	59
6.5.12 Deplasarea în șase direcții	60
6.5.13 Gânduri	62
7. Viewpoints și Anne Bogart.....	65
Viewpoints ca formă de antrenament	71
7.1 Exerciții	76
7.2 Prezentarea	77
7.3 Deplasarea, săritura și oprirea.....	78
7.4 Trasee clare	79
7.5 Boxe pătrate, dreptunghiulare, cercuri etc	80
7.6 Tabloul.....	81
7.7 Numărătoarea.....	81
7.8 Mișcarea cu poveste.....	82
7.9 Povestea din gesture.....	83
7.10 Improvizația colectivă.....	84
7.11 Transfer de mască.....	85
7.12 Întrebări cu răspuns.....	86
8. Improvizația și obiectivele ei.....	90
8.1 Marele <i>Da</i> și mergi mai departe.....	93
8.2 Instinct versus Impuls	93
8.3 Exercițiu de relaxare.....	95
8.4 Exerciții pentru încălzirea trupului	

și trezirea energiei de reacție	97
8.4.1 Jocul numelor.....	97
8.4.2 Energie în 8 timpi.....	97
8.4.3 Lucrul cu obiectul și cu energia lui	98
8.4.4 Trasee	98
8.4.5 Aruncarea mingilor colorate sau Cele cinci mingi.....	99
8.4.6 Mingea magică sau metamorfozarea obiectului	100
8.5 Exerciții pentru dezinhibare și pentru viteză de reacție.....	101
8.5.1 Trei replici.....	101
8.5.2 Vorbește-mi despre tine.....	101
8.5.3 Invitație la radio	102
8.5.4 Reclama sau Jocul de-a reclama	103
8.6 Munca actorului cu spațiul și cu obiectul, în cadrul unei scene..	103
8.7 Exerciții pentru dezvoltarea prezenței și a atenției scenice ..	104
8.7.1 Expertul sau <i>Azi, Aici, Acum (A?)</i>	105
8.7.2 Ghicește <i>B-ul</i> , traseul <i>A, B, C</i> sau <i>Jo, Ha, Kyu</i>	105
8.7.3 Juxtapunerea	106
8.7.4 Temă sau Categorie de discuție.....	107
8.7.5 Întâlnirea minților	108
8.7.6 Eu sunt	109
8.7.7 Călătoria.....	111
8.8 Alegerea și interpretarea unui arhetip	111
8.8.1 Starea emoțională.....	112
8.8.2 Poziția socială / Statutul personajului.....	113
8.8.3 Arhetipul personajului.....	114
8.9 Construirea improvizației cu ajutorul cauzei și a efectului sau " <i>Asta este pentru că</i> " și " <i>Asta înseamnă că</i> "	114
8.10 Construirea atmosferei și a spațiului unei scene de improvizație	116
8.11 Cunoașterea și prezentarea.....	117
8.12 Arhitectura scenei	118

8.12.1 Bingo!	118
8.13 Trecerea spre monolog	120
8.14 Impresii din partea studenților	121
9. Tehnici de audiție	124
9.1 Examenul de un minut	129
9.2 Gândurile studenților	151
10. Cuvânt de încheiere	156
11. Bibliografie	159
12. Anexe	161

Mulțumiri

Doresc să exprim cele mai sincere și profunde mulțumiri Universității de Arte din Târgu-Mureș pentru sprijinul neîncetat în călătoria mea de descoperire și dezvoltare, care se întinde pe o perioadă de mulți ani. Un profund respect colegilor: Sorin Crișan, Oana Leahu, Dana Lemnaru, Nicolae Cristache, Monica Ristea și Elena Pura. Fiecare discuție și fiecare sfat primit de la voi au avut un impact semnificativ asupra modului în care azi înțeleg și abordez arta teatrală. Fiecare moment petrecut în preajma voastră a fost o oportunitate neprețuită pentru a-mi lărgi orizonturile și pentru a explora adâncimile emoțiilor umane prin intermediul interpretării scenice. Fără îndoială, ați fost cei care mi-ați luminat calea și m-ați ghidat cu înțelepciune în procesul meu de învățare și autodezvoltare. Presupun că ceva v-a îndemnat să aveți încredere în mine și pentru asta vă mulțumesc infinit.

Mulțumiri speciale revin lui Roi Escudero, Membriilor SITI Company New York, Tadashi Suzuki, Anne Bogart, Will McLaughlin, Marius Bodochi și Dorin Andone. Cu fiecare nouă tehnică pe care mi-ați împărtășit-o și cu fiecare îndrumare pe care mi-ați oferit-o, am căpătat încredere în propriile mele capacități și am evoluat într-un mod pe care nu-l credeam posibil. Cu ajutorul vostru am învățat să mă deschid, să mă las vulnerabil și

2. Cariera didactică, de ce?

*Profesorii trebuie să știe cum să motiveze
și să inspire tinerele generații de studenți.*

BARAK OBAMA

Ne scufundăm sau înotăm împreună? Iată o întrebare la care foarte mulți dintre noi am fost nevoiți să răspundem, odată cu izbucnirea epidemiei/pandemiei. În zilele noastre, acum când totul este atât de *degradabil*, când accentul se pune mai mult pe productivitate și pe profit, acum când *time is money*, acum când cel mai mult are de suferit ființa umană, dar și știința, cercetarea, activitățile intelectuale, cultura etc., calitatea de îndrumător, dascăl, mentor sau profesor nu ar trebui să fie o meserie, ci o misiune, deoarece profesorii lucrează cu materia cea mai importantă și mai valoroasă din Univers, sufletul ființei umane! Ei nu lucrează cu materiale de construcții, nu fabrică mașini sau avioane, oricât de importante ar fi acestea. Or, a lucra cu sufletele discipolilor, de orice nivel, a pregăti aceste suflete pentru viitor nu este o activitate care să aducă beneficii materiale imediate, ci este o activitate cu beneficii pe termen lung. Este o meserie cu bătaie lungă. Dar, în zilele noastre, se poate deveni profesor foarte ușor, deoarece nu sunt mulți dispuși să practice această meserie. Și atunci, cei care ajung dascăli nu o fac nici din pasiune, nici din dăruire, ci pentru ca *așa s-a nimerit*. Aceștia sunt din rândul celor care nu au reușit în altă

profesie și atunci titlul de profesor le conferă un anumit statut social, în așteptarea unei noi oportunități. Astfel, în zilele noastre, meseria de dascăl a devenit o alternativă, poate și pentru că *sună bine*. Însă, toți aceia, care gândesc în acest fel, fac o mare greșală, deoarece timpul, filtrul purificator, se va răzbuna, mai devreme sau mai târziu. Iar în domeniul artei, în timp, rămâne doar artistul autentic. De aceea, învățământul, de orice nivel, are nevoie de strategii moderne, de o bază materială solidă și, nu în ultimul rând, de investiții serioase în recrutarea și formarea protagoniștilor din acest domeniu de activitate, a dascălilor, deoarece nu totdeauna *profesorul este și dascăl*. Dwight D. Eisenhower subliniază importanța umană în succesul oricărui proiect. El sugerează că, indiferent de cât de bine este planificat și finanțat un proiect, factorul decisiv care determină măsura și succesul său este implicarea și temperamentul oamenilor implicați în realizarea sa. Dwight D. Eisenhower pune accentul pe faptul că înțelepciunea și planificarea sunt esențiale, dar ele sunt doar componente ale ecuației. Ceea ce contează cu adevărat este modul în care oamenii interacționează și acționează în timpul executării proiectului. Fiecare individ implicat aduce cu el propriul său spirit și temperament, care pot influența în mod semnificativ modul în care proiectul evoluează și se finalizează. Este posibil ca oamenii să aibă cele mai bune planuri și resurse financiare generoase, dar dacă nu sunt capabili să lucreze împreună, să comunice eficient și să gestioneze provocările și schimbările în mod colectiv, proiectul nu își atinge potențialul maxim sau poate chiar eșua. Desigur că, în orice proiect, aspectul uman este elementul central și fundamental, dar este

foarte important ca liderii să acorde o atenție deosebită dezvoltării și gestionării echipei umane pentru a asigura succesul și realizarea obiectivelor stabilite.

Cariera didactică nu se poate practica după clișee, ci trebuie să se adapteze tot timpul la problemele care apar, în fiecare moment. Nu alegi cariera didactică atunci când viața îți închide porțile altor domenii. Ea trebuie urmată numai dacă îți place, numai dacă ai vocație și numai dacă ai ceva de lăsat în urma ta. Ghidul, mentorul, profesorul este cel care, de-a lungul carierei, are în fața sa o mulțime de suflete cărora trebuie, întotdeauna, să le ofere mai mult decât poate obține. Din păcate, lucrurile nu se întâmplă mereu așa. Unii consideră că a fi profesor înseamnă prezentarea informațiilor în fața elevilor sau a studenților, pentru ca apoi să le evaluezi cunoștințele și să-i ierarhizezi cu ajutorul notelor. Aceasta este o mare greșală. În opinia mea, profesia de dascăl, mentor, ghid, cadru didactic este mult mai complexă, deoarece necesită calități speciale, care se pot forma și dezvolta doar dacă persoana respectivă dorește cu adevărat să fie profesor.

Așadar, pentru a fi profesor trebuie să te dedici cu sinceritate celor pe care îi educi, să ai sentimente pozitive față de ei, să-i ascuți și să-i înțelegi, să le oferi prietenia și respectul tău. Ba chiar trebuie să fii conștient că le influențezi viața și că ești răspunzător pentru asta. A fi profesor nu înseamnă doar să ai un loc de muncă, un salariu din care să trăiești tu și familia ta. A fi profesor, cu adevărat, înseamnă să fii capabil și să dorești să modelezi caractere, să formezi discipoli pregătiți pentru ceea ce îi așteaptă în viață și să îi ajuți să-și organizeze cât mai bine modul de gândire. Cred că tinerii secolului XXI sunt mult mai

exigenți. Pe lângă informația pe care, fie vorba între noi, pot să o culegă și de pe internet, au nevoie de încredere, de acel prieten mai mare cu care să vorbească și care să-i ajute să-și descopere comorile ascunse ale sufletului, pentru ca apoi, odată descoperite, aceste comori să fie scoase la suprafață și fructificate. Dar pentru ca acest lucru să se întâmple, să se materializeze, profesorul are nevoie de răbdare, cunoaștere, inteligență și mai ales de dăruire. Profesia de dascăl poate fi asemuită unui instrument la care poți să cânti. Profesorul trebuie să acordeze instrumentul în fiecare zi, să-și creeze propriul program de studiu, propriul limbaj de comunicare, o strategie inspirată, supusă nevoilor de zi cu zi, dar și adaptată materiei prime cu care trebuie să opereze, elevul sau studentul.

Pe de altă parte, profesorul este într-o situație conflictuală pe tot parcursul profesiei sale. Este supus unei confruntări totale dintre povestea personală și povestea informațiilor acumulate, în școală sau de-a lungul experienței sale de viață, dar și conflictul dintre ceea ce ar vrea să facă și limitările impuse de programa școlară. Una din marile provocări din ultimele decenii care a produs o situație conflictuală deosebită, nu numai pentru profesori, ci pentru întreaga comunitate, a fost pandemia de Covid. Reușita sau ieșirea din conflict depindea doar de capacitatea de înțelegere și de comunicare precum și de spiritul pozitiv cu care profesorul trata acea situație. Nimeni, niciun guvern, nicio autoritate nu va reuși să reglementeze o situație de epidemie sau pandemie. Cel mult vor fi trasate unele coordonate, reguli pe care fiecare va trebui să le urmeze. Dar este oare de ajuns pentru această situație conflictuală?

Înainte de a merge mai departe, să vedem ce este conflictul și ce schimbări poate să producă într-o comunitate. Dacă deschidem un-DEX, la cuvântul conflict găsim următoarea explicație: „1. Neînțelegere, ciocnire de interese, dezacord; antagonism; ceartă, diferend, discuție (violentă). 2. Contradicție între ideile, interesele sau sentimentele diferitelor personaje, care determină desfășurarea acțiunii dintr-o operă epică sau dramatică. – Din lat. *Conflictus*, fr. *Conflit*.”

Înțelegem că un conflict apare atunci când o persoană sau un grup de persoane au impresia că o altă persoană sau grup de persoane este pe cale să afecteze negativ ceva la care prima persoană sau grup de persoane ține foarte mult. Asta duce la o gamă largă de posibile conflicte, pe care oamenii le trăiesc atunci când fac parte dintr-un colectiv, grup sau organizație.

Și cum profesorii fac parte dintr-un astfel de grup, colectiv sau organizație, vreau să încercăm să descompunem conflictele care s-ar putea ivi, pentru ca apoi să recompunem totul într-o formă nouă și mult mai accesibilă sau, mai ușor de acceptat. Elementele care pot genera conflicte ar putea fi: înțelegerea în mod diferit a unor fapte, incompatibilitatea obiectivelor sau a unor acorduri bazate pe așteptări diferite etc. Dar, din punctul nostru de vedere, cauza majoră a unui conflict este lipsa de comunicare. În mod tradițional, majoritatea oamenilor cred că toate conflictele sunt dăunătoare și trebuie evitate și de aceea, în cadrul relațiilor interumane, conflictul apare ca un rezultat natural și inevitabil. Mai sunt însă și oameni cărora le plac dezbaterile în contradictoriu, oameni care au o percepție pozitivă a conflictului și-l văd necesar în

cadrul unui grup. În sfârșit, alții pot privi conflictele cu scepticism și atunci scot în evidență numai problemele pe care le aduce conflictul, nu și ceea ce se ascunde în spatele lui, precum emoțiile, nevoile, dorințele, respectul de sine, așteptările ascunse și problemele nerezolvate din trecut. Iată doar câteva argumente care pot fi aduse în discuție atunci când vorbim despre conflict. Așadar, putem vorbi despre un conflict funcțional și altul disfuncțional. Diferența dintre un conflict funcțional și unul disfuncțional depinde, cu adevărat, de modul în care performanțele grupului, organizației sunt servite.

Conflictul funcțional poate fi recunoscut atunci când se sprijină pe obiectivele grupului și se îmbunătățește performanța acestuia, iar când conflictul împiedică performanța, el devine un conflict disfuncțional. Conflictele funcționale servesc intereselor organizației și le catalogăm, în mod frecvent, ca fiind conflicte cooperante sau constructive. Ele sunt de asemenea utile în obținerea obiectivelor grupului sau organizației, deoarece conduce grupul spre o gândire analitică între membrii ei. Atunci când există un conflict funcțional, membrii grupului identifică diferite posibilități pentru a-și rezolva problemele. Fără conflictul funcțional, ei nu ar putea gândi într-un mod creativ și tensiunea s-ar agrava de la o zi la alta. Dar atunci când conflictul este exprimat în mod deschis, poate ajuta la reducerea tensiunii dintre membrii grupului. Altfel, această tensiune ar putea să rămână într-o stare latentă și, cu siguranță, atunci când această tensiune este suprimată, poate cauza denaturarea adevărului. Conflictul în stare latentă duce la exagerări, la opinii nefondate, care pot conduce la teamă și neîncredere.

Conflictul funcțional are atât proprietatea de a promova coeziune, solidaritate între membrii grupului, cât și creșterea loialității membrilor ei. Coeziunea, solidaritatea și loialitatea contribuie la gestionarea obiectivelor organizatorice în mod eficient. Conflictul funcțional nu face altceva decât să aducă în prim plan, între membrii grupului, faptul că ei trebuie să înfrunte provocările. Iar provocările create trebuie să fie creative și dinamice, deci se deschide și posibilitatea schimbării. Când oamenii se află într-un conflict, e necesar să existe o schimbare de atitudine pentru a face față situației. Conștientizarea grupului trebuie să fie, de asemenea, crescută, deoarece se cere implicarea tuturor pentru rezolvarea problemelor. Dezbaterile și opiniile contradictorii trebuie discutate înainte de luarea deciziilor. Iată punctul în care eram noi, profesorii, în momentul declanșării epidemiei/pandemiei.

În timpul conflictului, se testează atât abilitățile individuale, cât și abilitățile grupului, deci, putem avea un rezultat pozitiv și atunci când suntem într-un conflict. Așadar, epidemia și pandemia pot aduce unele schimbări benefice în felul în care, noi, profesorii, ne raportăm la sistemul de educație. În țări mult mai dezvoltate, predarea on-line a prins rădăcini cu mulți ani în urmă. Ba chiar și unele audiții sau interviuri pentru ocuparea unor posturi s-au realizat pe diferite rețele de socializare. Nu trebuie să privim cu scepticism acest fel de predare, ci, dimpotrivă, trebuie să vedem, să căutăm și să fim creativi pentru a aduce tot timpul ceva nou.

Adevăratul profesor nu se gândește numai la stăpânirea disciplinei sale, ci și la felul în care studentul sau elevul folosește în mod independent ceea ce el a sădit

în sufletul lor. A fi un profesor cu dăruire înseamnă să fii empatic, să nu uiți niciodată că și tu, la rândul tău, ai fost tânăr, ai fost, poate, arogant, ai fost nemulțumit și ai făcut greșeli. Iar acum, când ai crescut mare, trebuie să știi să treci cu ușurință și cu multă înțelegere și diplomatie peste micile greșeli ale celor care trec în urma pașilor tăi. „Trebuie să cunoști esența problemei și a funcției (...). Esența este ca o floare, în timp ce funcția este ca mireasma. Acestea sunt ca luna și lumina ei. Dacă ești capabil să înțelegi esența, funcția se naște de la sine. (...) Ce se vede cu mintea este esența, ce se vede cu ochii este funcția.”¹

Trebuie să ai capacitatea de a te bucura împreună cu ei de succesele lor, de a-i încuraja continuu. În orice situație, tu, profesorul, trebuie să știi să te adaptezi, să aprinzi în sufletul fiecărui învățăcel, atât bucuria cunoașterii, cât și bucuria creației.

Implicarea, identificarea, distanțarea și autoiluzionarea sunt etapele pe care ar trebui să le depășim, mai precis să le acceptăm, atunci când vorbim de evaluarea on-line, o cale deloc netedă și dreaptă, care trece printr-un întuneric de nepătruns, ce se instalează între profesor și student. Această anomalie se datorează ecranului care șterge orice posibilitate de apropiere umană și de aici diminuarea interesului pentru școală și studiu. Evaluarea on-line îi obligă pe studenți la mult mai multă imaginație, atenție și concentrare, deoarece personajele pe care trebuie să le interpreteze apar din lumini și umbre înșelătoare care se

¹ Zeami, *The Flowering Spirit*, traducerea de William Scott Wilson, Kodansha International Ltd. și Kodansha America, 2006, pp. 124-139. [trad. mea].

însinuează ca un hoț, venind parcă din altă lume. Totul necesită mult talent, cunoaștere și stăpânire a tehnicii necesare acestei metode de întâlnire cu Profesorul și cu publicul imaginar. Aceasta poate să creeze frustrare atât din partea studentului, cât și din partea examinatorului. Studentul se întâlnește cu viziuni spectrale pe care trebuie să le gestioneze astfel încât, la final, totul să facă parte dintr-o poveste verosimilă. În concluzie, indiferent de situațiile în care sunt implicați profesorii, întrebarea corectă și necesară este *Ne scufundăm sau înotăm împreună?*

Dacă ne referim la domeniul artei actorului, la Teatru, în contextul conflictului, Teatrul are și el *conflictele* sale. Teatrul este un sistem de convenții în care se încearcă construirea unei lumi paralele cu cea reală. Nu este vorba de o realitate, ci de un joc cu realul în care ceea ce este arătat este, în același timp, negat. Convenția scenică cere o minciună plauzibilă, mai precis, o autoiluzionare. Există o capacitate de a ne autoiluziona care își are originea în profunzimile ființei noastre. Freud face asocierea între autoiluzionare și starea de vis, specific spectatorului, chir și celui conștient, care acceptă convenția. Prin capacitatea de a iluziona, de a minți credibil, teatrul capătă o funcție terapeutică. Spectatorul este tentat să vadă convenția, nu efectul, deoarece rațiunea ține sub control ceea ce se petrece în profunzimea lui. E valabil atât pentru actori, cât și pentru profesorii-actori. Autoiluzionarea sau iluzia oferită, se creează printr-un act de negare a realului. Iluzia trebuie să vină din realitate. Cu alte cuvinte, iluzia trebuie să fie rezultatul manipulării realității. Dar iluzia trebuie neapărat să fie însoțită de o metaforă sau de un simbol. Iluzia se naște și crește din modul în care joacă

actorul, din modul în care actorul își exprimă emoțiile, din procesul psihic, din stări, psihoze, obsesii, halucinații etc.

Încă din timpurile lui Platon și Aristotel cunoaștem existența argumentului de dualism al minții și al corpului. Dualismul a fost forța motrice a existenței problemei minte/corp, iar „Dualismul metafizic afirmă că faptele universului sunt cel mai bine explicate în termenii elementelor ireductibile în mod reciproc. (...) Minte este de obicei concepută ca experiență conștientă, materia ocupând spațiul care este în mișcare. Ele sunt astfel două ordini diferite ale realității. Dualismele metafizice admit două substanțe, cum ar fi lumea și Dumnezeu, sau două principii, cum ar fi binele și răul, ca mijloace de interpretare a realității. Descartes a argumentat un dualism metafizic între minte–substanța de gândire și trup–substanța extinsă. El susținea că toate elementele realității sunt în cele din urmă una sau cealaltă din aceste două substanțe eterogene.”²

„În amintirile mele recunosc vocea marelui Eugen Ionesco șoptindu-mi la ureche: *expun și mă expun*. Cu siguranță în momentul în care un artist creează o operă de artă, ea capătă o anumită semnificație, este făcută cu scopul de a exprima ceva, o stare, un sentiment sau, de ce nu, o dezgolare, o afișare a propriei personalități, a sinelui artistului.”³

² <http://www.descopera.org/dualismul-curent-filozofic-și-religie/>, accesat la 14 mai 2020.

³ Ioan Ardelean, *Stanislavski și Teatrul American Contemporan*, prefața de Sorin Crișan, Editura Artes, Iași, 2016, p. 345.